

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi lääninoikeuslain 1 a ja 13 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lääninoikeuslain säännöstä lääninoikeuksien tuomiopiiristä. Tuomiopiiri muodostuisi kuntajaon mukaisesti noudattaen nykyistä lääninjaosta annettua lakia ja sen nojalla annettuja valtioneuvoston päätöksiä. Tällä varmistettaisiin nykyisten lääninoikeuksien

säilyminen ja niiden voimassa oleva tuomiopiiri, joka samalla irrotettaisiin uudesta läänijaosta. Lakiin tehtäisiin myös valtion puhevaltaa lääninoikeudessa käyttävää lääninasiamiestä koskeva muutos.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä syyskuuta 1997.

PERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Lääninoikeuslain (1021/1974) 1 a §:n mukaan lääninoikeuden tuomiopiirinä on lääni. Lääninoikeuslain muuotoksella, joka tuli voimaan 1 päivänä syyskuuta 1996, lääninoikeuksille muodostettiin yhteisiä tuomiopiirejä, joiden tavoitteena on parantaa lääninoikeuksien edellytyksiä huolehtia tasapuolisesti kansalaisten oikeusturvasta. Yhteisen tuomiopiirin alueella asioita voidaan tehtävien asianmukaisen ja joutuisan hoitamisen turvaamiseksi siirtää toisen lääninoikeuden käsiteltäväksi. Hallintolainkäyttöasiat voidaan käsitellä kaikissa lääninoikeuksissa nopeasti. Kaikilla lääninoikeuksilla on samanlaiset mahdollisuudet menettelytapojensa kehittämiseen muun muassa suullisuutta lisäämällä. Uudistuksen avulla luotiin edellytyksiä myös lääninoikeuksien edelleen kehittämiseksi niin, että ne voivat toimia yleisinä ensi asteen hallintotuomioistuimina eri asiaryhmissä nykyistä laajemmin. Uudistus merkitsi lääninoikeuksien toiminnan kehittämistä mahdollistamalla työtilanteen tasaaminen niiden kesken.

Lääninoikeuksien yhteisiä tuomiopiirejä on neljä. Turun ja Porin lääni sekä Vaasan lääni

muodostavat Länsi-Suomen tuomiopiirin, Hämeen lääni ja Keski-Suomen lääni Sisä-Suomen tuomiopiirin, Kymen lääni, Mikkelin lääni, Kuopion lääni ja Pohjois-Karjalan lääni Itä-Suomen tuomiopiirin sekä Oulun lääni ja Lapin lääni Pohjois-Suomen tuomiopiirin. Uudenmaan lääninoikeus on yhteisten tuomiopiirien ulkopuolella ja muodostaa oman tuomiopiirinsä. Ahvenanmaan hallintotuomioistuimesta säädetään erikseen Ahvenanmaan hallintotuomioistuimesta annetussa laissa (547/1994).

Asioiden tasapuolisesta jakamisesta lääninoikeuksien kesken vastaa lain 8 §:n 3 momentin mukaan yhteisen tuomiopiirin lääninoikeuksien ylituomareista se, jonka korkein hallinto-oikeus tähän tehtävään määrää.

Uuden lääninhallituslain (22/1997) mukaan läänien lukumäärää vähennetään nykyisestä yhdestätoista viiteen. Laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 1997. Työvoimapiirien työsuojelutoimistojen tehtävät siirretään lääninhallitukselle. Samassa yhteydessä perustetaan myös 15 työvoima- ja elinkeinokeskus-ta.

Oulun ja Lapin läänit säilyvät entisellään. Itä-Suomen lääni muodostuu nykyisistä Mikkelin, Kuopion ja Pohjois-Karjalan lääneistä. Länsi-Suomen lääni muodostuu nykyisistä Turun ja Porin, Vaasan ja Keski-Suomen

lääneistä sekä Pirkanmaasta. Etelä-Suomen lääni muodostuu nykyisistä Uudenmaan ja Kymen lääneistä sekä Etelä-Hämeestä. Alueita muodostettaessa perusaluejakona on käytetty maakunnan liittojen aluejakoa (seutukaava-aluejakoa).

Voimassa olevan lääninoikeuslain 1 a §:n mukaan lääninoikeuden tuomiopiirinä on lääni. Näin lääninoikeuksien tuomiopiirit muuttuisivat edellä mainitulla lääninhallituslailla, jollei tuomiopiirisäännöksiä erikseen muuteta.

Uudenmaan lääninoikeuteen saapui vuonna 1996 yhteensä 6 300 asiaa, Länsi-Suomen tuomiopiiriin 4 200, Itä-Suomen tuomiopiiriin 3 900, Sisä-Suomen tuomiopiiriin 3 150 ja Pohjois-Suomen tuomiopiiriin 2 100 asiaa. Uuteen läänijakoon perustuvat lääninoikeudet olisivat sen sijaan hyvin erikokoisia. Suurimpaan eli Etelä-Suomen lääninoikeuteen saapuisi arviolta 8 100 asiaa; sen tuomiopiirissä olevissa lääninoikeuksissa on nykyisin 196 virkaa. Länsi-Suomen lääninoikeuteen saapuisi noin 6 350 asiaa ja tuomiopiirissä olevissa lääninoikeuksissa on 105 virkaa. Lapin lääninoikeuteen puolestaan saapuisi noin 700 asiaa; siellä on nykyisin 17 virkaa.

1.2. Nykytilan arviointi

Jos lääninoikeuksien tuomiopiirinä lääninhallitusuudistuksen jälkeenkin olisi lääni, tulisi lääninoikeuksista hyvin erivahvuisia. Myös niiden mahdollisuudet antaa oikeusturvaa muutoksenhakijoille vaihtelisivat hyvin paljon. Hallintotuomioistuinten tasapuolinen kehittäminen vaikeutuisi. Erityisesti Etelä-Suomen, mutta osin myös Länsi-Suomen tuomiopiiri muodostuisi tämän mukaisesti epätarkoituksenmukaisen suureksi. Suuri yksikkö muodostuu usein raskaaksi, jo pelkästään hallinto vie merkittävän työpanoksen. Vastaavasti Lapin tuomiopiiri olisi niin pieni, että lääninoikeus olisi hyvin haavoittuva. Pitkällä aikavälillä, jolloin on tarkoitus siirtää hallintotuomioistuihin uusia asiaryhmiä, saattaisi riittävän asiantuntemuksen ylläpitäminen näin pienessä yksikössä muodostua ongelmaksi. Lakivaliokunta on mietinnössään n:o 5/1996 vp. hallituksen esityksestä laiksi hallintolainkäytöstä ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi pitänyt lääninoikeuksien tasapuolista kehittämistä kansalaisen tasavertaisen kohtelun kannalta välttä-

mättömänä. Tämä toteutuisi huonosti lääninjakoon perustuvalla tuomiopiirijaoilla.

1.3. Hallintotuomioistuintoimikunta

Oikeusministeriön asettama hallintotuomioistuintoimikunta on 28 päivänä tammikuuta 1997 antamassaan mietinnössä asettanut tavoitteeksi kehittää hallintolainkäytön järjestelmää niin, että yleiset ensi asteen hallintotuomioistuimet toimisivat mahdollisimman tehokkaasti ja että korkein hallinto-oikeus toimisi nykyistä harvemmissa asioissa ensimmäisenä ja ainoana tuomioistuinasteena. Toimikunnan ehdotuksen mukaan nykyiset 11 lääninoikeutta korvattaisiin viidellä hallinto-oikeudella. Hallinto-oikeuksien tuomiopiirit poikkeaisivat uudesta läänijaosta ja noudattaisivat jatkossakin lääninoikeuksien yhteisiä tuomiopiirejä. Hallinto-oikeuksilla voisi olla eri paikkakunnilla toimivia jaostoja.

Alueelliset hallinto-oikeudet toimisivat laaja-alaisesti yleisinä hallintotuomioistuinina. Niihin siirrettäisiin muun muassa nykyisin turvapaikkalautakunnassa, virkamieslautakunnassa ja maaseutuelinkeinojen valituslautakunnassa käsiteltävät asiat, joten nämä lautakunnat lakkautettaisiin. Toimikunnan ehdotuksen mukaan alueellisiin hallinto-oikeuksiin siirrettäisiin muutoksenhaku esimerkiksi rakennuslain mukaisissa kaavoitusasioissa ja eräissä sosiaaliavustusasioissa. Arvonlisäverovalitukset ohjattaisiin nykyisen yhden lääninoikeuden sijasta kaikkiin alueellisiin hallinto-oikeuksiin. Valmisteltavana olevan ympäristönsuojelulain ja samaan aikaan muutettavan vesilain (264/1961) mukaisissa asioissa muutoksenhaku keskitettäisiin aluksi Itä-Suomen ja Länsi-Suomen hallinto-oikeuksiin. Sosiaali- ja terveydenhuoltoasioiden muutoksenhakujärjestelmän osalta toimikunta ehdottaa laajempaa jatkoselvitystä.

Toimikunnan ehdotukset vaativat niin suuria hallinnollisia toimia ja laajaa kuulemiskierrosta, että niitä ei käytännön syistä joutueta voida toteuttaa ennen lääninuudistuksen voimaan tuloa. Koska lääninuudistus kuitenkin aiheuttaa sen, että lääninoikeuksien tuomiopiireille on luotava uusi pohja, on tarkoituksenmukaista ennen toimikunnan ehdotusten toteuttamista muuttaa lääninoikeuksien tuomiopiirien määräytymisperustetta.

2. Ehdotetut muutokset

Lääninoikeuksien tuomiopiirien määräytymisperusteena olisi kuntajako, joka noudattaa lääninoikeuksien nykyisiä tuomiopiirejä. Tuomiopiireistä määrättäisiin valtioneuvoston päätöksellä kuten hovioikeuksien ja käräjäoikeuksien tuomiopiireistä, viimeksi mainituista kuitenkin vain silloin, kun jaotus ei noudata kihlakuntajakoa. Esitetty säädöstaso vastaa viimeaikaisia vastaavia uudistuksia.

Esitys ei muutaman kunnan osalta vastaa valtioneuvoston 6 päivänä helmikuuta 1997 tekemää periaatepäätöstä, jonka mukaan valtion alueviranomaisten aluejaot yhteensoviteetaan maakuntajakoon, jollei erityisistä syistä muuta johdu. Tällä esityksellä on kuitenkin tarkoitus säilyttää tuomiopiirit samoina kuin mitä ne ovat tällä hetkellä. Uudistettaessa hallintotuomioistuimia muuten hallintotuomioistuintoimikunnan mietinnön pohjalta tullaan poikkeamat mahdollisuuksien mukaan poistamaan.

Lääninuudistus vähentää läänien määrän viideksi. Lääninoikeuslain 13 §:n mukaan valtion puhevaltaa käyttää se viranomainen, jonka toimialaan käsiteltävä asia kuuluu. Jos tällaista viranomaista ei ole tai julkisen edun valvominen kuuluu lääninhallitukselle, valtion puhevaltaa käyttää lääninhallituksen määräämä lääninasiamies. Kun lääninoikeuksien tuomiopiiri ehdotuksen mukaisesti määräytyisi kuntapohjaisesti ja irrotettaisiin läänijäosta, ei nimitystä lääninasiamies voida enää käyttää. Koska läänien toimialueet ja lääninoikeuksien tuomiopiirit eivät jatkossa enää

olisi yhteneväiset, saattaa syntyä epäselvyyksiä lääninasiamiehen toimivallasta eri asioissa. Asiallisia perusteita siihen, miksi jonkin tietyn läänin lääninasiamies käyttäisi puhevaltaa lääninoikeudessa, ei ole. Sen vuoksi on tarkoituksenmukaista, että asiamies on toimivaltainen kaikissa niissä lääninoikeuksissa, jotka toimivat läänin alueella. Sen vuoksi ehdotetaan, että valtion puhevaltaa käyttäisi lääninhallituksen määräämä asiamies.

3. Esityksen vaikutukset

Esityksellä luodaan lääninoikeuksille mahdollisuus toimia nykyisissä tuomiopiireissään niin kauan, kunnes niistä muodostetaan hallinto-oikeuksia.

Esityksellä ei ole taloudellisia vaikutuksia.

4. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu virkatyönä oikeusministeriössä käyttäen pohjana hallintotuomioistuintoimikunnan ehdotusta hallinto-oikeuslaiksi ja siitä annettuja lausuntoja.

5. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan samanaikaisesti uuden lääninhallituslain kanssa 1 päivänä syyskuuta 1997.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

lääninoikeuslain 1 a ja 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 31 päivänä joulukuuta 1974 annetun lääninoikeuslain (1021/1974) 1 a §:n 1 momentti ja 13 §, sellaisina kuin ne ovat, 1 a § laissa 629/1996 ja 13 § osaksi laissa 588/1996, seuraavasti:

1 a §

Lääninoikeuden tuomiopiiristä määrätään valtioneuvoston päätöksellä.

— — — — —

13 §

Valtion puhevaltaa lääninoikeudessa käyttää se viranomainen, jonka toimialaan käsiteltävä asia kuuluu. Jos tällaista viranomais-

ta ei ole tai julkisen edun valvonta kuuluu lääninhallitukselle, valtion puhevaltaa käyttää lääninhallituksen määräämä asiamies. Lääninhallituksen määräämä asiamies on toimivaltainen kaikissa lääninhallituksen alueella toimivissa lääninoikeuksissa.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 1997.

Helsingissä 30 päivänä huhtikuuta 1997

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Oikeusministeri *Kari Häkämies*

1.

Laki

lääninoikeuslain 1 a ja 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 31 päivänä joulukuuta 1974 annetun lääninoikeuslain (1021/1974) 1 a §:n 1 momentti ja 13 §, sellaisena kuin ne ovat, 1 a § laissa 629/1996 ja 13 § osaksi laissa 588/1996, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

1 a §

Lääninoikeuden tuomiopiirinä on *lääni*.

13 §

Valtion puhevaltaa lääninoikeudessa käyttää se viranomainen, jonka toimialaan käsiteltävä asia kuuluu. Jos tällaista viranomaista ei ole tai julkisen edun valvominen kuuluu lääninhallitukselle, valtion puhevaltaa käyttää lääninhallituksen määräämä lääninasiamies.

Ehdotus

1 a §

Lääninoikeuden *tuomiopiiristä määrätään valtioneuvoston päätöksellä*.

13 §

Valtion puhevaltaa lääninoikeudessa käyttää se viranomainen, jonka toimialaan käsiteltävä asia kuuluu. Jos tällaista viranomaista ei ole tai julkisen edun valvonta kuuluu lääninhallitukselle, valtion puhevaltaa käyttää lääninhallituksen määräämä *asiamies*. *Lääninhallituksen määräämä asiamies on toimivaltainen kaikissa lääninhallituksen alueella toimivissa lääninoikeuksissa.*

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 1997.

Valtioneuvoston päätös

lääninoikeuksien tuomiopiireistä

Valtioneuvosto on oikeusministeriön esittelystä 31 päivänä joulukuuta 1974 annetun lääninoikeuslain (1921/1974) 1 a §:n 1 momentin nojalla, sellaisena kuin se on laissa / päättänyt:

1 §

Lääninoikeuksien tuomiopiirit muodostuvat kunnista seuraavasti:

- 1) Uudenmaan lääninoikeuteen kuuluvat Artjärven, Askolan, Espoon, Hangon, Helsingin, Hyvinkään, Inkoon, Järvenpään, Karjaan, Karjalohjan, Karkkilan, Kauniaisten, Keravan, Kirkkonummen, Lapinjärven, Liljendalin, Lohjan, Loviisan, Myrskylän, Mäntsälän, Nummi-Pusulan, Nurmijärven, Orimattilan, Pernajan, Pohjan, Pornaisten, Porvoon, Pukkilan, Ruotsinpyhtään, Samentin, Sipoon, Siuntion, Tammisaaren, Tuusulan, Vantaan ja Vihdin kunnat;
- 2) Turun ja Porin lääninoikeuteen kuuluvat Alastaron, Askaisten, Auran, Dragsfjärdin, Euran, Eurajoen, Halikon, Harjavallan, Honkajoen, Houtskarın, Huittisten, Iniön, Jämijärven, Kaarinan, Kankaanpään, Karinaisten, Karvian, Kemiön, Kiikalan, Kiikoisten, Kiskon, Kiukaisten, Kodisjoen, Kokemäen, Korppoon, Koski Tl:n, Kullaan, Kustavin, Kuusjoen, Köyliön, Laitilan, Lapin, Lavian, Lemun, Liedon, Loimaan, Loimaan kunnan, Luvian, Marttilan, Maskun, Mellilän, Merikarvian, Merimaskun, Mietoisten, Muurlan, Mynämäen, Naantalin, Nakkilan, Nauvon, Noormarkun, Nousiaisten, Oripään, Paimion, Paraisten, Perniön, Perttelin, Piikkiön, Pomarkun, Porin, Punkalaitumen, Pyhärannan, Pöytyän, Raision, Rauman, Ruskon, Rymätylän, Salon, Sauvon, Siikaisten, Someron, Suodenniemen, Suomusjärven, Säkylän, Särkisalon, Taivassalon, Tarvasjoen, Turun, Ulvilan, Uudenkaupungin, Vahdon, Vammalan, Vampulan, Vehmaan, Velkuan, Västanfjärdin, Yläneen ja Äetsän kunnat;
- 3) Hämeen lääninoikeuteen kuuluvat Asikkalan, Forssan, Hattulan, Hauhon, Hausjärven, Hollolan, Humppilan, Hämeenkosken, Hämeenkyrön, Hämeenlinnan, Ikaalisten, Janakkalan, Jokioisten, Juupajoen, Kalvolan, Kangasalan, Kihniön, Kuhmalahden, Kuoreveden, Kurun, Kylmäkosken, Kärkölän, Lahden, Lammin, Lempäälän, Lopen, Luopiosien, Längelmäen, Mouhijärven, Mäntän, Nastolan, Nokian, Oriveden, Padasjoen, Parkanon, Pirkkalan, Pälkäneen, Rengon, Riihimäen, Ruoveden, Sahalahden, Tammelan, Tampereen, Toijalan, Tuuloksen, Urjalan, Valkeakosken, Vesilahden, Viialan, Viljakalan, Vilppulan, Virtain, Ylöjärven ja Ypäjän kunnat;
- 4) Kymen lääninoikeuteen kuuluvat Anjalankosken, Elimäen, Haminan, Iitin, Imatran, Jaalan, Joutsenon, Kotkan, Kouvolan, Kuusankosken, Lappeenrannan, Lemin, Luumäen, Miehikkälän, Parikkalan, Pyhtään, Rautjärven, Ruokolahden, Saaren, Savitaipaleen, Suomenniemen, Taipalsaaren, Uukuniemen, Valkaealan, Vehkalahten, Virolahden ja Ylämaan kunnat;
- 5) Mikkelin lääninoikeuteen kuuluvat Anttolan, Enonkosken, Hartolan, Haukivuoren, Heinolan, Heinäveden, Hirvensalmen, Joroisten, Juvan, Jäppilän, Kangaslammen, Kangasniemen, Kerimäen, Mikkelin, Mikkelin mlk:n, Mäntyharjun, Pertunmaan, Piekämäen mlk:n, Pieksämäen, Punkaharjun, Puumalan, Rantasalmen, Ristiinan, Savonlinnan, Savonrannan, Sulkavan, Sysmän ja Virtasalmen kunnat;
- 6) Pohjois-Karjalan lääninoikeuteen kuuluvat Enon, Ilomantsin, Joensuun, Juukan, Kesälahden, Kiihtelysvaaran, Kiteen, Kontiolahden, Lieksan, Liperin, Nurmeksen, Outokummun, Polvijärven, Pyhäselän, Rääkkylän, Tohmajärven, Tuupovaaran, Valtimon ja Värsilän kunnat;
- 7) Kuopion lääninoikeuteen kuuluvat Iisalmen, Juankosken, Kaavin, Karttulan, Keiteleen, Kiuruveden, Kuopion, Lapinlahden, Leppävirran, Maanigan, Nilsian, Pielaveden,

Rautalammin, Rautavaaran, Siilinjärven, Sonkajärven, Suonenjoen, Tervon, Tuusniemen, Varkauden, Varpaisjärven, Vehmersalmen, Vesannon ja Vieremän kunnat;

8) Keski-Suomen lääninoikeuteen kuuluvat Hankasalmen, Joutsan, Jyväskylän, Jyväskylän mlk, Jämsän, Jämsänkosken, Kannonkosken, Karstulan, Keuruun, Kinnulan, Kivijärven, Konneveden, Korpilahden, Kuhmoisten, Kyyjärven, Laukaan, Leivonmäen, Luhtangan, Multian, Muuramen, Petäjäveden, Pihtiputaan, Pylkönmäen, Saarijärven, Sumiaisten, Suolahden, Toivakan, Uuraisten, Viitasaaren ja Äänekosken kunnat;

9) Vaasan lääninoikeuteen kuuluvat Alahärmän, Alajärven, Alavuden, Evijärven, Halsuan, Himangan, Ilmajoen, Isojoen, Isokyrön, Jalasjärven, Jurvan, Kannuksen, Karijoen, Kaskisten, Kauhajoen, Kauhavan, Kaustisten, Kokkolan, Korsnäsän, Korttesjärven, Kristiinankaupungin, Kruunupyyn, Kuortaneen, Kurikan, Kälviän, Laihian, Lapajärven, Lapuan, Lehtimäen, Lestijärven, Lohtajan, Luodon, Maalahden, Maksamaan, Mustasaaren, Nurmon, Närpiön, Oravaisten, Pedesröen kunnan, Perhon, Peräseinäjoen, Pietarsaaren, Senäjoen, Soinin, Teuvan, Toholammin, Töysän, Ullavan, Uusikaarlepyyn,

Vaasan, Vetelin, Vimpelin Vähäkyrön, Vöyrin, Ylihärmän, Ylistaron ja Ähtärin kunnat;

10) Oulun lääninoikeuteen kuuluvat Alavieskan, Haapajärven, Haapaveden, Haihluodon, Haukiputaan, Hyrynsalmen, Iin, Kaajanin, Kalajoen, Kempeleen, Kestilän, Kiimingin, Kuhmon, Kuivaniemen, Kuusamon, Kärsämäen, Limingan, Lumijoen, Merijärven, Muhoksen, Nivalan, Oulaisten, Oulun, Olulunsalon, Paltamon, Pattijoen, Piippolan, Pudasjärven, Pulkkilan, Puolangan, Pyhäjoen, Pyhäjärven, Raahen, Rantsilan, Reisjärven, Ristijärven, Ruukin, Sievin, Siikaanjoen, Sotkamon, Suomussalmen, Taivalkosken, Temmeksen, Tyrnävän, Utajärven, Vaalan, Vihannin, Vuolijoen, Yli-Iin, Ylikiiingin ja Ylivieskan kunnat;

11) Lapin lääninoikeuteen kuuluvat Enontekiön, Inarin, Kemin, Kemijärven, Keminmaan, Kittilän, Kolarin, Muonion, Pelkosenniemen, Pellon, Posion, Ranuan, Rovaniemen, Sallan, Savukoksen, Simon, Sodankylän, Tervolan, Tornion, Utsjoen ja Ylitornion kunnat.

2 §

Tämä päätös tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

